

modernističkog pokreta te imali znatnu recepciju i snažan utjecaj na njegove pripadnike. Pritom Tomašegović uzima u obzir i javnointelektualnu figuru Gjalskog. Možemo stoga reći da književnosti pristupa prije svega kontekstualno, prateći recepciju ideja koje su cirkulirale u različitim medijima – tako i u književnim djelima – te djelovanje i utjecaj književnika kao javnih intelektualaca. Ideje o kojima je tada bila riječ odnosile su se kako na društveno-političke tako i na književne ideje (primjerice o ulozi književnosti kojoj je često pridavana društvena i nacionalna uloga). S obzirom na važnost koju se u knjizi nastoji pridati književnosti, vrijedi istaknuti i sljedeće riječi na koje se Tomašegović poziva u predgovoru knjizi: „Dobra historiografija, uvijek je tvrdio profesor Strecha, nužno prekoračuje svoje uske horizonte, a najbolja je kada hoda ukorak s književnošću.“

Zaključno rečeno, više od detaljnog sadržaja i zaključaka knjige želio sam, kako u ovom osvrtu tako i predstavljajući knjigu na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 2024. godine, iznijeti razne moguće asocijacije na mnoge historiografske i teorijsko-metodološke teme povezane s knjigom i potaknute njome, neovisno o tome stoje li neke moje napomene iznesene s ciljem kritičkog propitivanja određenih načelnih problema. Namjera mi je bila time pokazati da se knjiga Nikole Tomašegovića može čitati ne samo u tematskom okviru modernističkog pokreta u Hrvatskoj na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće ili pak kronološkom okviru hrvatske povijesti na prijelazu stoljeća, odnosno cjeline „dugog“ 19. stoljeća, nego da se preko spomenutih historiografskih pristupa i teorijsko-metodoloških problema potencijalno otvara mnogo širem krugu čitatelja, kao i da na osnovu nje može proizaći niz daljnjih relevantnih istraživačkih tema, koje knjigu čine historiografski vrlo životnom.

Branimir Janković

Daniel Baric, *Die Lebenserinnerungen von Carl Patsch. Archäologie eines Lebens zwischen Böhmen und Bosnien*, Berlin; Frank & Timme GmbH, 2023, 314 str.

Knjiga Daniela Barica *Die Lebenserinnerungen von Carl Patsch* u strukturalnom je smislu podijeljena na dvije temeljne sekcije. Prva (17-80), naslovljena *Einführung (Uvod)* nudi temeljitu kontekstualnu analizu života i djela austrijskog arheologa i povjesničara Carla Patscha (1865. – 1945.), dok druga sekcija (81-266) donosi prijevod njegovih memoara s popratnim komentarima. Knjiga završava s nekoliko kratkih dodataka (str. 267-279) kojima se dodatno kontekstualizira i produbljuje Patschov lik i djelo, a od kojih se posebno ističe izvadak iz autobiografije Čire Truhelke, Patschova kolege iz sarajevskog muzeja. Truhelka iznosi vlastito viđenje Patscha ističući njegov pedantan rad i predanost u unaprjeđivanju svog područja usprkos izazovima s kojima se suočavao.

Prva sekcija knjige zapravo služi kao sveobuhvatan uvod podijeljen u nekoliko tematskih potpoglavlja od kojih se svaka dotiče različitog aspekta Patschova života. Tako odmah na početku u potpoglavlju *Vom Biographischen zum Autobiographischen: das Private und das Öffentliche (Od biografskog do autobiografskog: privatno i javno)* (17-25) autor prati Patschov prijelaz od etabliranog arheologa i povjesničara do reflektivnog autobiografa – prijelaz koji se dogodio u Patschovim kasnijim godinama života. Također, Baric naglašava Patschove napore u dokumentiranju svoje životne priče koja bi zaobišla javno-politička zbivanja fokusirajući se, umjesto toga, na privatnim sjećanjima. Autor opisuje Patschova nastojanja da ponovno „uhvati“, odnosno za-

bilježi obiteljsku povijest i vlastitu karijeru koje inicijalno nije namjeravao zapisati i objaviti. U potpoglavlju *Ein Archäologe auf der Suche nach seiner Vergangenheit: Verortungen* (Arheolog u potrazi za svojom prošlošću: lokacije) Baric analizira Patschovu snažnu povezanost s mjestima iz njegova djetinjstva – napose selom Patsch u Tirolu. U tom se dijelu knjige (25–29) naglašavaju Patschovi geografski i topografski interesi koji su nedvojbeno, prema autoru, utjecali na njegov arheološki rad. Baric ističe kako je Patschovo precizno dokumentiranje mjesta kojima se bavio i koja je obilazio, zapravo odlična refleksija njegove cjeloživotne „opsjednutosti“ lokacijama i njihovim povijesnim značenjima. Svoju analizu Patschova života Baric nastavlja fokusirajući se na njegovu obiteljsku povijest – napose utjecaj kojeg je na Patscha ostavilo njegovo obiteljsko porijeklo (Tirol i Bohemija). U tom se dijelu rada (29–31), autor dotiče i Patschova ranog života u regiji Volhynia (današnji prostor sjerozapadne Ukrajine) te dodatno rasvjetljuje poveznicu između njegova djetinjstva obilježenog selidbama, ali i kasnijih znanstvenih interesa.

Sljedeće potpoglavlje knjige (32–34) vezano je za Patschove studentske godine. Baric detaljno opisuje Patschovo akademsko putovanje koje je započelo sa studijem klasične filologije u Pragu, a nastavilo se na Sveučilištu u Beču. Osim toga, autor ističe sve veću neovisnost Patscha kao znanstvenika koji drži do vlastitih kritičkih stavova – neovisno o akademskom okruženju i pritiscima. Također, autor se u tom dijelu knjige dotiče i financijskih problema koje je Patsch doživio tijekom svojih studentskih godina, a koji su nedvojbeno pomogli u njegovu kako osobnom, tako i profesionalnom oblikovanju. Baric se potom (34–46) okreće razdoblju Patschova života u Sarajevu gdje je austrijski arheolog i povjesničar imao krucijalnu ulogu u uspostavljanju suvremenih arheoloških istraživanja na prostoru Bosne i Hercegovine. Autor također ilustrira kako je Patschovo djelovanje u Sarajevu bilo ključno za njegovu karijeru povjesničara i arheologa – karijeru koja je dala izniman doprinos tadašnjoj austrougarskoj znanstvenoj zajednici. U sljedećem potpoglavlju (47–59) Baric „ostaje u Sarajevu“ te analizira Patschovu suradnju s drugim znanstvenicima i vrstu intelektualne izolacije koju je u Sarajevu austrijski arheolog i povjesničar povremeno osjećao. Autor opisuje kako se, unatoč svojim značajnim doprinosima, Patsch borio s akutnim nedostatkom znanstvene interakcije i povezivanja u regiji, što je negativno utjecalo na njegov znanstveni rad, ali i privatni život. Kao znanstvenik austrijskih korijena, Patsch se našao u vrlo delikatnoj situaciji s obzirom na politička gibanja karakterizirana „rađanjem“ post-austrougarske ere. Njegove veze s austrijskom upravom te direktna upletenost u osjetljive ratne aktivnosti (npr. prijenos dokumenata iz Beograda u Sarajevo) uzrokovali su ozbiljne političke posljedice koje su naposljetku rezultirale Patschovim prisilnim odlaskom iz Sarajeva na kraju Prvog svjetskog rata.

Prateći u sljedećem potpoglavlju (60–70) Patschov život nakon rata, Baric se bavi njegovim povratkom u Beč. U tom segmentu, autor posebno opisuje njegove pokušaje reintegracije u bečki akademski život obilježene sveobuhvatnim osjećajem neispunjenosti i izazovima s kojima se Patsch suočio zbog prijelaza s terenskog (arheološkog) na akademski i refleksivni rad. Posljednje potpoglavlje prvog dijela knjige (71–80) analizira posthumno sjećanje na Carla Patscha te ponovno otkrivanje njegovih znanstvenih doprinosa. U tom se segmentu Baric dotiče načina na koji su Patschovi doprinosi kasnije prepoznati u kontekstu arheološkog istraživanja istočne i jugoistočne Europe.

Drugi dio knjige, opsegom najveći (81–266), posvećen je prijevodu memoara Carla Patscha uz detaljne komentare autora. Kako bi osigurao preglednost i čitljivost, Baric je memoare podijelio u četiri značajna dijela od kojih svaki osvjetljava različiti aspekt i razdoblje Patschova života. Austrijski arheolog i povjesničar započinje svoje memoare istražujući vlastito obiteljsko

podrijetlo, napose utjecaj Tirola i Bohemije. U tom segmentu, Patsch nudi intiman prikaz svog ranog života obilježenog očevim poslovnim putovanjima i različitim utjecajima koji su kasnije oblikovali njegovu akademsku karijeru. Kroz prisjećanje djetinjstva i mladosti, Patsch postupno gradi narativ vlastita života i djela. Narativnim ulaskom u razdoblje koje je proveo u Bosni i Hercegovini, Patsch otkriva snažan utjecaj koji je spomenuto područje imalo na njegovu karijeru. Štoviše, Patschov je rad u Sarajevu bio, kako i sam priznaje, ključan jer je ostavio veliki utjecaj na daljnji razvoj arheoloških istraživanja toga prostora. Unatoč svojim akademskim postignućima, njemački arheolog i povjesničar se također suočavao s velikim izazovima koje Baric uspijeva odlično kontekstualizirati. No, bez obzira na sve, memoari odražavaju Patschovu duboku povezanost s prostorom Bosne i Hercegovine gdje je nedvojbeno ostavio dubok trag. Narativ se potom fokusira na Patschov terenski rad i putovanja. U tom dijelu memoari odlično sažimlju bit njegove metodologije, otkrića, razvoja arheoloških istraživanja, ali i izazova u usklađivanju poslovnog i osobnog života. Patschova putovanja u različite dijelove Europe i Bliskog istoka posebno su interesantna jer nude čitatelju širi znanstveni kontekst unutar kojeg je njemački arheolog i povjesničar djelovao. Također, Patschova putovanja u Albaniju, Malu Aziju i Pariz dodatno naglašavaju avanturistički duh kojim je bila obilježena njegova znanstvena karijera. Detaljni opisi tih prostora otkrivaju Patschovu iznimnu znatiželju i fokusiranost na razumijevanje njihovih povijesno-kulturoloških karakteristika.

Baricev prijevod uz popratni komentar učinkovito premošćuje jaz između Patschova vremena i sadašnjosti, čineći tako memoare dostupnima suvremenom čitatelju. Kroz Baricev pomni prijevod sačuvan je Patschov autentični „glas“, a istovremeno Baricev kritički uvod, kao i komentari rasvjetljuju kontekstualni okvir te time pojašnjavaju povijesno-kulturološku pozadinu Patschova života i djela. Jedna od najvećih prednosti Bariceve knjige jest njegova iznimna sposobnost spajanja „osobnog“ i „poslovnog“, čime se čitatelju daje uvid koliko je zapravo znanstveni rad austrijskog arheologa i povjesničara bio duboko isprepleten njegovim životnim iskustvima i podrijetlom. Detaljna analiza Patshovih geografskih i topografskih interesa svjedoči, primjerice, o Baricevu razumijevanju načina na koji toposi *mjesta* i *sjećanja* funkcioniraju u povijesnim narativima. Ako bih morao izdvojiti jednu (samo uvjetnu) „manjkavost“, bila bi to izrazito naglašena akademska priroda Bariceve knjige. Iako je autorova pozornost koju posvećuje detaljima vrijedna pohvale, povremeno dovodi do djelomično fragmentiranog narativa koji može predstavljati interpretativni problem čitateljima koji nemaju dovoljno predznanja o povijesti srednje i jugoistočne Europe. Usprkos tomu, pozitivne strane djela daleko nadmašuju one slabije te ono kao takvo nedvojbeno ostaje vrijedan akademski doprinos. Shodno tomu, potencijalni projekt prijevoda knjige na hrvatski jezik i više je nego dobrodošao.

Marko Marina

Anita Buhin, *Jugoslavenski socijalizam „sa okusom mora, sa okusom soli“: Mediteranizacija jugoslavenske popularne kulture pod talijanskim utjecajem 1950-ih i 1960-ih*, Zagreb: Srednja Europa, 2024, 211 str.

Već je postalo opće mjesto u historiografiji koja se bavi Drugom Jugoslavijom promatrati ovu državu kroz vizuru njezina balansiranja između, ali i premošćavanja ideoloških, političkih, gospodarskih i kulturnih suprotstavljenosti socijalističkog Istoka i kapitalističkog Zapada. Ne-